

4. HISTÓRIA OBCE DOLNÉ DUBOVÉ

Dejiny obce od najstarších čias

Pri veľkej väčšine miest a obcí Slovenska nie je možné zistiť presný dátum ich vzniku. Pri písaní dejín obcí, či pri oslave ich výročí sa preto spravidla nehovorí o vzniku, ale o prvej písomnej zmienke. Tá sa pochopiteľne nekrýje s dátumom ich vzniku. Pri skúmaní historického osídlenia nášho regiónu v prvých storočiach uhorského štátu na základe písomných prameňov narážame však na značné ťažkosti. Listinné pramene o vlastníctve pôdy feudálov na území Slovenska v 11. a 12. storočí vo všeobecnosti chýbajú. Všetka pôda za čias vlády arpádovských panovníkov (r. 1000-1301) patrila spolu s obyvateľstvom kráľovi a nebol dôvod sa o nej zmieňovať. Podstatne lepší obraz poskytujú pramene o majetkoch biskupstiev, kapitúl a kláštorov. V 11.-12. storočí aj chotár neďalekej Čhtelnice patrilo do sústavy obranného pásma, zvaného konfinium,²¹ ktoré malo chrániť uhorský štát zo západnej strany.²² Toto pásmo zaberalo územie od rieky Moravy po riečku Dudvák na východe, vrátane južných malokarpatských svahov. Územie bolo často dejiskom vojnových konfliktov medzi českou, uhorskou i rakúskou krajinou. Preto Záhorie, oblasť medzi riekou Moravou a Malými Karpatami, bolo v 11.-12. storočí takmer ľudoprázdne, kým v slovanskom období nálezy dokazujú husté osídlenie. Riečka Dudvák s južnými svahmi Malých Karpát tvorili vnútornú obrannú líniu. Územie medzi riekou Váh a Malými Karpatmi bolo husto osídlené Slovňami aj v 11.-12. storočí. Dokazujú to nielen bohaté archeologické nálezy, ale aj prvé písomné správy o obciach, ktoré ležali na západnej hranici územia patriaceho benediktínskemu klášturu sv. Hypolita na Zobore pri Nitre. Pre Západné Slovensko sú dôležité najmä listiny uhorského kráľa Kolomana I. (1095-1116) z roku 1111 a 1113, ktoré potvrdzovali majetky v prospech Zoborského opátstva sv. Hypolita. Tieto listiny dokumentovali osídlenie, miestne názvy obcí a miest na tomto území. Listina z roku 1113 obsahovala majetkový súpis Zoborského opátstva. Vzhľadom na to, že v listine je uvedených vyše 150 dedín a rôzličných orientačných bodov v ich chotároch, je neobyčajne cenným miestopisom celého západného Slovenska zo začiatku 12. storočia. Listina svedčí aj o organizácii cirkevného života benediktínskymi mníchmi. Benediktínsky kláštor sv. Hypolita na úpätí Zobora bol najstarším na Slovensku a zanikol ešte za panovania kráľa Mateja Korvína.

V staršej literatúre sa uvádzalo, že s obcou Dolné Dubové súvisí druhá Kolomana listina (druhá Zoborská listina) z roku 1113, kde je uvedené: „*quedam aqua, quae vocatur Dubo, quae terminus terrae... nejaký potok, ktorý sa vola Dubo, ktorý je názvom územia....*“ V tejto často citovanej listine sa okrem iných uvádzajú aj obce ako Bohunice (1113 Bagan), Malženice (1113 Malga), Drahovce (1113 Debred), Dolná Krupá (1113 Crumba) a iné.²³ Tieto obce ležali na západnej hranici územia benediktínskeho kláštora sv. Hypolita na Zobore pri Nitre.²⁴ Problém prvej písomnej zmienky v Zoborskej listine

riešila aj obec Dubová (okres Pezinok), keď v roku 1993 pripravovali brožúru o histórii obce venovanú 880. výročiu prvej písomnej zmienky. Na základe konzultácie s významnými historikmi Richardom Marsinom a Vincentom Sedlákom sa ukázalo, že Dumbo sa neviaže na ich obec. Podľa tejto informácie, im uvedení historici ukázali opis Zoborskej listiny v ktorej stálo: *De villa Vvederat (in villa) Dobret est quedam aqua, quae vocatur Dumbo, quae est terminus terre; in villa Medenz est quela quedam salix, quae est terminus terre...* V preklade do slovenčiny: *V dedine Voderady (nie súčasne Voderady) je akási voda (potok) ktorá volajú Dubové, ktorá je hranicou územia, v dedine Mendez je taká vršina (vrba), ktorá je hranicou územia...*²⁵ Z uvedeného je však zrejmé, že Dumbo neoznačovalo priamo nejakú osadu, ale potok či územie.

Aj najnovšie výskumy Zoborskej listiny z roku 1113 sa venujú problémom interpretácie viacerých tam uvedených sídelných jednotiek. Táto skutočnosť je dôležitá práve preto, že viaceré obce sa usilujú práve tam nachádzať najstarší písomný doklad o svojej existencii. Často citované interpretácie Zoborskej listiny z roku 1113 v staršej odbornej literatúre neboli jednoznačné, a tak bolo možné, že svoju písomnú zmienku tam hľadali viaceré obce, napríklad aj spomínaná obec Dubová (okres Pezinok) ale aj Dolné Dubové.²⁶ Problematickosť historickej interpretácie spočíva najmä v tom, „*že jednotlivé hranice majetky sa neuvádzajú v nejakom logickom poradí, ale preskakované,*“²⁷ a navyše s odstupom času mnohé vodné toky zmenili koryto, alebo aj zanikli. Podľa najnovšej interpretácie „*hranicou medzi Dobretou (dnešné Drahovce) a Voderadmi*“²⁸ bol istý potok Dubová, čo dosvedčuje chotár tejto obce, ktorý susedil (to platí aj dnes) s chotárom dnešných obcí Dubovany, Ťapkové a Veselé.“ Podľa týchto poznatkov bol názov obce Dubovany zrejme odvodený od potoku Dubová, ktorý podľa stredovekých dokladov preteká západne od obce Dobreta (dnešné Drahovce).²⁹ Uvedenú interpretáciu umožnili aj nedávno sprístupnené vojenské mapy z 18. a 19. storočia. Lokalizáciu usadlosti Voderady v tejto oblasti potvrdzuje aj jazykovec Rudolf Krajčovič, keď uvádza: *Usadlosti stredovekých voderadov sa nachádzala v blízkosti praveho brehu Váhu, ktorý sa v jarných mesiacoch a po letných lejach často vylieval a rozsiahlymi záplavami spôsobil, že blízky brod nebolo možno použiť a Považská cesta bola nepriechodná. Pochopiteľne, že v takomto priestore boli potrební skúsení vodorobotníci, ktorí boli povinní v službách panstva čo najskôr uviesť zaplavený strategický priestor do pôvodného stavu.*³⁰

Uvedené poznatky ukazujú, že spájanie Dolného Dubového s druhou Zoborskou listinou nemá opodstatnenie. V súvislosti z dejinami obce Dolné Dubové, ako už bolo

²¹ Konfinium (lat. confinium) – pohraničný kraj, pomedzie.

²² POLÁKOVIČ, J.: Čhtelnica 790 rokov. OÚ Čhtelnica 1998, s. 13.

²³ SIMONČIČ, J. a kol. Trnava. Bratislava : OBZOR, 1988, s. 443 – 448.

²⁴ MARSINA, R.: K problematike najstarších zoborských listín I. In: Historické štúdie 7, 1961, s. 201-220.

²⁵ www.dubova.sk; pozri Brožúra o histórii obce. Namiesto osláv 880. výročia prvej písomnej zmienky, obec Dubová v roku 1993 oslavovala len 706. výročie.

²⁶ Vlastivedný slovník slovenských obcí na Slovensku I, 1977, s. 334, čo prevzal aj I. Tomovič.

²⁷ RÁBIK, V. – MANÁK, M.: K interpretácii najstarších písomných prameňov o súčasných Drahovciach. In: Studia Historica Tyrnaviensia VIII, 2009, s. 132.

²⁸ Citovaní historici uvádzajú, že v listine sa nespomínajú súčasne Voderady, teda Voderady pri Trnave. Geografická poloha potoka Dubová predpokladá, že tento potok ležal v blízkosti obce Drahovce (Dobreta), v blízkom okolí sú Voderady a Horné Voderady, ktoré sú súčasťou Drahoviec.

²⁹ RÁBIK, V. – MANÁK, M.: K interpretácii najstarších písomných prameňov o súčasných Drahovciach. In: Studia Historica Tyrnaviensia VIII, 2009, s. 137.

³⁰ KRAJČOVIČ, R.: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest. Bratislava : Literárne informatické centrum 2005, s. 158.

uvedené, sa vyskytol problém, ktorý súvisí s historickým názvom obce Dubové a obce s podobným názvom Dubová, ktorá leží v okrese Pezínok. Uvedená obec bola súčasťou hradných majetkov Červený Kameň. Je veľmi pravdepodobné, že v starších citovaných prameňoch došlo k zámeně týchto obcí, a tak sa stalo, že bolo Dolné Dubové priradené k panstvu hradu Červený Kameň.³¹ Aj najnovšia publikovaná práca potvrdzuje, že **Dolné Dubové sa v písomných prameňoch objavuje prvýkrát v roku 1262**, dovtedy bolo majetkom Hlohoveckého hradu.³² V listine z roku 1262, ktorou Belo IV. daroval Dubové (Dumbou) komesovi Serafinovi (Serefeľovi), je aj prvá zmienka o Hornom Dubovom (Feldombou). Aj v monografickej práci o dejinách Hlohovca sa uvádza, že... „okrem vzdialených osád mal Hlohovec majetky aj smerom na Trnavu a Piešťany: Patrili mu Osuské (Ozus), Chropov (Rupov), Hradište (Hradiste) a Dubová (Dumbov). V roku 1262 ich vymína z jeho vlastníctva. Aj keď bola táto darovacia listina falošná, boli uvedené údaje vo vzťahu k hradu Hlohovec považované za správne.“³³ Kráľ Štefan V. potvrdzuje (konfirmuje) v roku 1270 donáciu Bela IV. pre Serafina (Serefela) na zeme Osuské, Rapov, Hradište pod Vrátnom a Dubové, prislúchajúce k Hlohoveckému hradu, a zeme Záhorce a Šterusy, patriace k Nitrianskemu hradu.³⁴

„V roku 1399 vojvoda Stibor zo Stiboric uzavrel dohodu s klariskami zo Starého Budína, podľa ktorej Stibor vymenil svoju dedinu Dioszég (Sládkovičovo) za Dolné Dubové, pôvodný majetok mníchov. Celá transakcia sa odohrávala pred krajinským sudcom Frankom a budínske klarisky tu zastupoval dolnodubovský farár Ján.“³⁵ Osud obce Dolné Dubové ovplyvňoval aj v ďalších rokoch vojvoda Stibor prostredníctvom svojich blízkych služobníkov. Jeden z nich bol aj Fritz z Rudiny, Nemec, pôvodne bratislavský mešťan, na Stiborovom dvore patrila medzi najdôležitejšie osoby. Od vojvodu Stibora získal za svoje služby aj dedinu Dolné Dubové. „Ako kastelán hradu Korlátka, Fritz z Rudiny, ktorý tento hrad užíval od roku 1403 ako majiteľ... z prislúšenstva hradu záložoval dedinu Dolné Dubové svojmu bratovi v roku 1415.“³⁶ Na základe uvedeného existujú vážne pochybnosti o tom, či Dolné Dubové bolo niekedy súčasťou panstva Červený Kameň, ako je uvádzané v staršej vlastivednej literatúre.

Z jazykovej hľadiska zachovaná praslovanská nosovka *o* v pomenovaní obce – *Dobo*, *Dumbou*, *Dombo* svedčí o prítomnosti staromaďarských etník v tejto oblasti.³⁷ Znak praslovanských nosoviek prebiehal jednotne v 1. polovici 10. storočia, a tak sa vlastne postupne utvárala jazyková báza, na ktorej sa slovenčina v priebehu 10. storočia vyvíjala

už ako samostatný jazyk. Dnes máme na mieste praslovanskej nosovej hlásky *o* ústny zvuk *u* – Dubové, Stupava, Krupá, a pod. Pomenovania viacerých slovenských osád so zachovaným nosovým zvukom prevzali do svojho jazyka staromaďarské kmene ešte v čase príchodu do stredodunajského priestoru začiatkom 10. storočia. Ich znenie sa v maďarčine zachovalo, v slovenčine sa však pomenovanie obce ďalej vyvíjalo v súlade s prirodzenými zákonitosťami jazyka. Dôkazom toho, že v čase príchodu Maďarov na naše územie ešte jestvovali nosové hlásky, sú aj mnohé príklady zo súčasnej maďarskej slovnice, ktoré maďarčina prebrala zo slovenskej lexiky, napr. *péntek, rendőrség* a pod.³⁸

Názov *Dombo*, *Dumbou* s praslovanskou nosovkou kladie pôvod sídla do predhorských čias, príslušné archeologické nálezy však zatiaľ absentujú. O starom osídlení nášho regiónu svedčia nielen archeologické nálezy, ale aj architektonické pamiatky zo staršieho obdobia v blízkom okolí, ktoré sa tu zachovali. Ide najmä o románsky kostolík z roku 1172 na hornom cintoríne v neďalekých Dechticiach³⁹ a hrad Dobrá Voda z 13. storočia. Pre štúdium historického vývinu jednotlivých obcí alebo miest v období feudalizmu je dôležité sledovať majiteľov hradov a panstiev, ktoré jednotlivé obce, mestá alebo mestá vlastnili. Majetok, ako aj vlastníctvo pôdy a hradu, tvoril základný prameň príjmov a bol politickým nástrojom šľachty na ovládanie poddaného ľudu. Politickú moc, ktorá bola odovodená od držby majetkov, kde rozhodujúcu úlohu zohrávala pôda, si šľachta udržala až do polovice 19. storočia. Ale po nástupe kapitalizmu, ktorý sa v uhorských podmienkach oneskoril, sa vedela uhorská šľachta prispôbiť a nájsť dostatočnú náhradu za pozície zrušeného poddanstva.

V roku 1241 vpadli do Uhorska Tatári. Najmä juhozápadné Slovensko bolo vydané napospas niekoľkým mesačným plieneniu tatárskych vojsk. Po odchode Tatárov biedu zvýšil hladomor, ktorému údajne padlo za obeť toľko ľudí ako Tatárom. Pre úbytok domáceho obyvateľstva panovník a bohatí svetskí a cirkevní hodnostári organizovali pozývanie nových osadníkov, čo sa nepresne nazýva tzv. nemecká kolonizácia. Početnejšie skupiny sa usadili najmä na juhozápadnom Slovensku medzi Bratislavou a Trnavou a na strednom Slovensku.⁴⁰ Po tatárskom vpáde sa rozvoj výsadných miest urýchlil, do konca 13. storočia malo už 30 lokalít výsadné mesta (Trnava 1238, Zvolen 1242...),⁴¹ Začiatkom 13. storočia boli územnosprávnymi jednotkami na území Slovenska stolice, z hľadiska našej lokality boli dôležité stolice Bratislavská, do ktorej patrilo aj Dolné Dubové, (Špácnice, Horné Dubové...) a Nitrianska stolica (Cheltnica, Radošovec, Maľženice...). Hranicu medzi Bratislavskou a Nitrianskou stolicou tvorila riečka Blava. V tomto mala zaujímavé postavenie obec Dechtice – časť obce po pravej strane riečky Blava ležala v Bratislavskej stolici a časť obce po ľavej strane už patrila do Nitrianskej stolice.

Prvá písomná zmienka o obci Dolné Dubové v druhej polovici 13. storočia je spojená s obdobím, v ktorom došlo k mnohým zmenám v oblasti organizácie poľnohospodár-

³¹ Vlastivedný slovník slovenských obcí na Slovensku I, 1977, s. 334; ŠIMONČÍČ, J.: Trnava. Bratislava – Trnava : OBZOR 1988, s. 444.

³² RÁBIK, V. a kol.: Vývoj cirkevnej správy na Slovensku, s. 58-59.

³³ LEHOTSKÁ, D. a kol.: Dejiny Hlohovca a jeho okolie. Bratislava : Obzor 1968, s. 53. Aj v tejto práci sa uvádza obec Dubová, správne má byť Dubové (S. K.).

³⁴ KAŠŠOVIČOVÁ, S.: Cheltnica v stredovekých prameňoch. Diplomová práca, FF TU Trnava 2007, s. 57.

³⁵ RÁBIK, V. a kol.: Vývoj cirkevnej správy na Slovensku, s. 58-59.

³⁶ DVORÁKOVÁ, D.: Rytier a jeho kráľ. Bratislava : Vydavateľstvo RAK, VEDA, vydavateľstvo SAV 2003, s. 112-113 a 481. STIBOR zo Stiboric bol pôvodcom poľského šľachtie, pán Beckova a „celej rieky Váh“, ktorý bol za verné služby kráľovi Zigmundom Luxemburským odobradovaný mnohými hradmi a majetkami.

³⁷ KRAJČOVIČ, R.: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest. Bratislava : Literárne informačné centrum 2005, s. 130.

³⁸ Jazykovedné údaje o zachovaní praslovanskej nosovky v názve obce doplnila Katarína Žeňuchová, samostatná vedecká pracovníčka Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV.

³⁹ ŠIMONČÍČ, J. – BAŠO, M.: Dechtice, Kostol Všetkých svätých. Malá vlastivedná knižnica č. 99. Komárno : Vydavateľstvo KT, 1997, s. 2.

⁴⁰ KUČERA, M.: Spoločnosť, štát a kultúra na Slovensku v 13. a 14. stor. In: Dejiny Československa do roku 1648. Praha : SPN 1990, s. 227.

⁴¹ MARSINA, R. a kol.: Dejiny Slovenska. Martin : Matica slovenská 1992, s. 45, 46.

skej výroby, kde sa upúšťa od štvorcového tvaru polí, keď sa začali vytvárať dlhé záhonové lány, ktoré boli vhodné pre orbu pluhom (nahradil priečne preorávanie radlom). Stará roztrúsená dedina sa organizuje do nového sídliskového zoskupenia. Začínajú sa stavať pevnejšie domy a k nim hospodárske staveniská, ako sú maštale, šopy, ohrady pre dobytok. Dedina sa zoskupuje do zovretého tvaru okolo cirkevného centra (kostol, fara). Domy sa zoskupujú do radovej zástavby pozdĺž potokov, komunikácií. Tu sa končí pravěká éra jednopriestorového domu, vznikajú viacpriestorové domy. Osobitným odvetvím poľnohospodárstva, ktoré sa začalo rozvíjať v 13. storočí, je vinohradníctvo. Toto sa rozšírilo do všetkých oblastí južného Slovenska. V 14. storočí sa dokončil sídliskový a organizačný systém našej stredovekej dediny. Bol ustálený pojem intravilán, t. j. priestor na výstavbu domov v dedine, a extravilán (chotár) dediny.⁴²

Najstaršia písomná zmienka o Dolnom Dubovom

František Oslanský⁴³

Až do súčasnosti sa za falzum považuje donácia, darovacia listina, uhorského kráľa Bela IV. datovaná rokom 1262, v ktorej sa uvádzajú ako zeme (*terras*) kráľovského hradu (*castrí*) Hlohovec (*Golgouch*), totiž Osuské (*Ozus*), *Rupov*, Hradište pod Vrátnom (*Haradicha*), Dolné Dubové (*Dumbou*), ako aj ďalšie dve zeme kráľovského Nitrianskeho hradu – Záhorec (*Zahurch*) a Šterusy (*Ceteruch*).⁴⁴ Spochybňovanie listiny vychádza zo skutočnosti, že v tom istom roku kráľ daroval inou donáciou zmienené dve zeme Nitrianskeho hradu Serefelovi a jeho bratom, a preto nemohlo byť pravdepodobné, aby kráľ v priebehu jedného roku pozmenil rozhodnutie iba v prospech jedného z nich, ktorým bolo predložené na potvrdenie kráľovi Štefanovi V. r. 1270 bez náležitého zdôvodnenia. S argumentáciou, že zrodenci boli kráľom spoločne obdarováni tak predtým, ako aj potom. Taktiež sa poukazuje na skutočnosť, že obom kráľovským donáciám chýba denný dátum, vyskytli sa výhrady k písmu.⁴⁵ Z týchto dôvodov sa medziiným pripúšťa, že listina pre Serefela mohla byť vyhotovená v časovom rozmedzí rokov 1262 až 1269,⁴⁶ i keď písmo sa v porovnaní jednej listiny s druhou javí viacmenej totožné. Zaisť nespochybniteľná je *metácia*, čiže chotárne ohraničenie Dolného Dubového v donácii s vročením 1262.⁴⁷

⁴² KUČERA, M., c. d., s. 226, 278.

⁴³ PhDr. František Oslanský, CSc., Historický ústav Slovenskej akadémie vied.

⁴⁴ Magyar Országos Levéltár. Diplomatiakal levéltár (MOL DL) 529. Rúpov sa najčastejšie lokalizuje ako zaniknutá stredoveká osada Ropov pri Osusku, alebo ako Chropov. Záhorec sa stal časťou obce Prašník pod názvom Pustá Ves.

⁴⁵ Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica /Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke I/3. SZENTPÉTERY, I.: (Szerk.). Budapest : (Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia), 1930, s. 399, č. 1305.

⁴⁶ Zoznam fár Slovenska, zostavený na základe veľkého registra pápežských kolektorov o zaplatených desiatkoch, ktoré pápežská kúria v Avignoni predpisala užívateľom cirkevných benefícii v Uhorsku na roky 1332 – 1337. (Príspevok k historickej topografii Slovenska). I. Bratislavská stolica (rkp.). Jozef Trochta (Zost.). Bratislava : Historický ústav SAV, 1964, s. 8-9.

⁴⁷ ŠMILAUER, V.: Vodopis starého Slovenska. Praha a Bratislava, (Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě), 1932, s. 301.

ktoré v zásade zotrúva a je prijímané. ⁴⁸ *Metácia* zníe: *Podobne medzníky zeme Dubové sú tieto: Majúc začiatok od toku nazývaného Dubový, od zeme komesa Dionýza ide k akejsi ceste skrz dvojicu medzníkov smerom na južnú stranu a prichádza k zemi Krupá, od ktorej tiahne na západnú časť i uberá sa dvomi oddelenými medzníkmi, ale aj prekleňuje zem dediny Horné Dubové, kde rovnako sú dva medzníky; odtiaľ postupuje k západnému územiu, dokonca zostupuje cez dva medzníky až k prameňu zvanému Dubový a tak je vymedzená (Item terre Dumbou hee sunt mete: Incipiens a fluvia Dumbov vocato, de terra Dionisii comitis vadit ad quandam viam per binas metas versus partem meridionalem et venit ad terram Corompa, de qua extenditur ad partem occidentalem et vadit binis metis distinctis et iungit terram ville Feldombow, ubi etiam sunt due mete; exinde extenditur ad partem occidentalem et descendit per binas metas usque fontem Dombow nominatum et sic terminatur).* Serefel, syn Kuntha, bol podľa donácie odmenený za mnohé služby, ktorú chcel o osem rokov neskôr zabezpečiť kráľovskou konfirmáciou.⁴⁹ Zdôrazňovaná snaha Serefela prisvojiť si len pre seba nielen darovaný Záhorec a Šterusy, ale aj iné majetky⁵⁰ nemusi byť vôbec taká jednoznačná a jediná pre vysvetlenie dôvodu vydania alebo vyhotovenia donácie, tých mohlo byť oveľa viac.

Darovacia listina z roku 1262

Bela, dei gracia Hungarie. Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Licet munificentie regalis immensitas ad quoslibet manu largiflua se habere debeant, illos tamen uberioris et amplioris gracie beneficio fovere tenetur et amplecti, quorum in mere fidelitatis constanciam per experientia didicit et morum honestatem iugiter comprobavit. Proinde ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum Serefel nobis plurima servicia in fervore fidelitatis impendisset, nos in recompensationem servitorum suorum, ut ex hoc alii ad fidelitatis opera cicius incitentur, eidem et per eum suis erediis erediis successoribus terras castri nostri de Gologouch, Ozus videlicet, Rupov, Haradicha, Dumbou. Item alias duas terras ca-

*Belo, z Božej milosti kráľ Uhorska, Dalmátska, Chorvátska, Ramy, Srbska, Halície, Vladimírsko a Kumánska, všetkým prítomným aj budúcnym, ktorí nazri do tejto listiny, spásu v Špasilteovi všetkých. Hoc nesmiernosť kráľovskej štedrosti sa môže dostávať do korieňkovej ruky, predsa hojnejšie a bohatšej priazne prislúcha tým, ktorých stálosť vernosti sa šíri skúsenosťami a ušľachtilosť mravov nepretržite potvrdzuje. Práve tak na vedomosti chceme dať všetkým, že nám boli Serefelom vynaložené nadšenou vernosťou mnohé služby; na vynahradenie jeho služieb, aby z toho druhí k činom vernosti rýchlejšie boli povzbudení, tomu istému a skrz neho jeho dedičom i dedičov nasledovníkov zeme nášho hradu z Hlohovca, totiž Osuské, **Rupov**, Hradište, Dubové; rovnako iné dve zeme nášho Nitrianske-*

⁴⁸ Az Árpád-kori Magyarországi történeti földrajz IV. GYORFFY, G.: Budapest : Akadémiai Kiadó, 1998, s. 440-441.

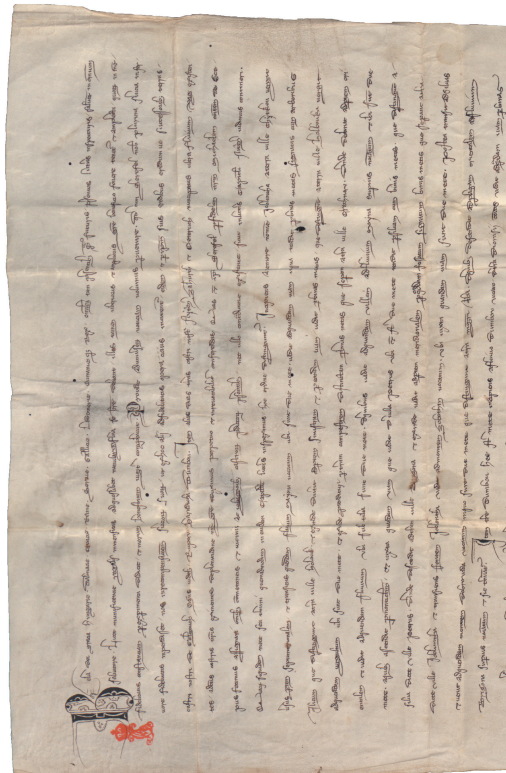
⁴⁹ MOL DL 530. Zem Krupá je súčasná Horná Krupá.

⁵⁰ VARSIK, B.: Osídlenie Myjavy a Myjavskej pahorkatiny do začiatku 17. storočia. In Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského-Historica, 1972, roč. 23, s. 99.

⁵¹ V slovenskom preklade tučným písmom zvýrazňujeme tie názvy osád, ktoré v súčasnosti neexistujú, prípadne nepoznáme ich slovenské ekvivalenty.

stri nostri Nytriensis, Zahurch et Ceteruch nuncupatas ultra fluvium Wag existentes, a dictis castris nostris eximentes, de plenitudine nostre gratie duximus perpetuo et irrevocabiliiter conferendas, quas etiam ipsi Serefel per fidelem nostrum Michaelem comitem de Scepus fecimus assignari, omnibus commetanais et vicinis, ac iobagioni- bus castrorum predictorum presentibus, nec ullo contradicatore existente, sicut in litteris capituli Nitriensis vidimus contineri. Quorum siquidem mete seu termini, quemadmodum in eiusdem capituli litteris inspeximus, hoc ordine distinguuntur: Incipiens a nemore nomine Jobluncha, a terra ville Chytkou vergit versus partem septemprionalem et transiens quendam fluvium Mayona vocatum, ubi sunt due mete, vadit ad quandam viam, in qua tendit per binas metas signatas cum arboribus ilicium, que distinguunt a terra ville Holouk, et exinde divertit ad partem sinistram et per eandem viam vadit per binas metas, que distinguunt a terra ville Holbouka, vergit ad quandam virgultum, ubi sunt due mete; et exinde protenditur per terram campestrem distinctam per binas metas, que separant a terra ville Crath-nou; deinde declinat ad partem orientalem et vadit ad quandam fluvium, ubi sub tilia sunt due mete, de quibus vadit ad quandam vallem ad fluvium Moyna superius nominatum et ibi sunt due mete, a quibus ascendit per monticulum et iuxta quandam viam, que vadit de villa Petrus, ubi etiam sunt due mete, tendit per silvam cum binis metis, que distinguunt a silva dicte ville Petrus; deinde descendit ad terram ville Brizona et exinde vadit ad partem meridiionalem per quendam fossatum signatum binis metis, que separant a terra dicte ville Jobluncha et transiens fontem Jobluncha vadit ad montem Zobothin vocatum, ubi iuxta quandam viam sunt due mete; postea transit ad silvas, et venit ad quandam montem Dobrovada vocatum, in quo sunt due mete, que distinguunt a terra magistri Aba, de quibus descendit ad plagam orientalem, ad fluvium Brizo-

ho hradu, nazývané Záhorec a Šterusy za riekou Váh, vynáťých spod našich meno- vaných hradov, z hojnosti našej milosti udeľujeme večne a neodvolateľne, ktoré taktiež poskytujeme samému Serefelovi prostredníctvom nášho verného Michala, komesa zo Špiša, so všetkými prítomnými spoluchotárnikmi, susedmi a jobagiónmi spomenutých hradov, bez nejakého od- porcu, tak ako v listine Nitrianskej kapi- tuly vidíme uchované. Medzníky, alebo ohraničenie, ako sme v listine tej istej kapituly zistili, je nasledovne určené: Za- čínajúc od hája menom Jablonica, od ze- me dediny Chytkou sa obracia smerom na severnú stranu a prechádzajúc riekou zvanú Myjava, kde sú dva medzníky, ide k ceste, ktorou tiahne cez dvojicu medzní- kov označených stromami lípy, ktoré roz- deľujú od zeme dediny Holouk; odtiaľ sa obracia na ľavú stranu a tou istou cestou ide cez dva medzníky, ktoré oddeľujú od zeme dediny Hlboké, smeruje ku krovu, kde sú dva medzníky; odtiaľ sa zdvíha cez rovinatú zem rozdelenú dvomi medzníkmi, ktoré oddeľujú od zeme dediny Kratnov; skadiaľ sa odchyľuje na východnú stranu a ide k rieke, kde pod lipou sú dva med- zníky; z ktorých sa ubera do údolia k vyš- šie menovanej rieke Myjave a tu sú dva medzníky; z ktorých vystupuje cez vršok a pri ceste, ktorá ide z dediny Prietrž, kde sú tiež dva medzníky tiahne cez les s dvo- jicou medzníkov, ktoré rozdeľujú od lesa menovanej dediny Prietrž; odtiaľ schádza k zemi dediny Brezová, odkiaľ ide na južnú stranu cez priekopu vyznačenú dvojicou medzníkov, ktoré oddeľujú od zeme me- novanej dediny Jablonica a pokračujúc prameň Jablonica ide k vrchu zvanému Sobotin, kde pri ceste sú dva medzníky; potom prechádza k stromom a prichádza k vrchu zvanému Dobrá voda, na ktorom sú dva medzníky, ktoré rozdeľujú od zeme magistri Aba, od ktorých zostupuje na východnú stranu k vyššie menovanej rie- ke Brezová a tak je vymedzené. Podobne

Diorwica listina z roku 1262 (Magyar Országos Levéltár, Budapest, DL 529)

na superius nominatum et sic terminatur. Item terre Dumbou hee sunt mete: Incipiens a fluvio Dumbou vocato, de terra Dionisii comitis vadit ad quandam viam per binas metas versus partem meridionalem et venit ad terram Corompa, de qua extenditur ad partem occidentalem et vadit binis metis distinctis et iungit terram ville Feldombou, ubi etiam sunt due mete; exinde extenditur ad partem occidentalem et descendit per binas metas usque fontem Dombou nominatum et sic terminatur. Item prima meta ville Cecheruch a quodam monte, a terra ville Kuerencher et vadit ad partem meridionalem descendens in quendam fluvium Kochyn vocatum, ubi sunt due mete et transiens fluvium vadit iuxta eundem ad partem meridionalem cum binis metis distinctis; venit ad quandam viam, ubi sunt due mete et per eandem protenditur ad partem orientalem et iungitur ad terram ville Rakoych, de qua protenditur per quandam viam erbosam et vadit usque ad fluvium Chetrutz vocatum, et ibi sunt due mete, que separant a terra ville Borey; et transiens eundem fluvium vadit iuxta illum per binas metas et venit usque ad terram ville Banan; deinde procedit ad partem occidentalem, et cum binis metis descendit ad fluvium Chetrutz superius nominatum, ubi etiam sunt due mete; et transiens fluvium vadit in montem, ubi sub quadam fago sunt due mete; deinde descendit in quandam viam, in qua vadit per binas metas ad fluvium Zahorch vocatum et taliter mete eiusdem terminatur. Item incipit prima meta terre Zahorch a terra ville Olesca et vadit continue ad partem septentrionalem in fluvio Olesca vocata, et venit ad villam Bryzona, ubi sunt due mete; deinde divertit ad partem occidentalem et fluvium Nadostov vocatum; exinde transit versus partem meridionalem et in quodam monte Chynoa vocato sunt due mete, a quibus descendit ad quandam viam cum binis metis, vadit usque ad Klenek villam magistri Aba, et ibi sub arbore sorbelli sunt due mete, de quibus descendit per binas metas usque ad

medzníky zeme Dubové sú tieto: Majúc začiatok od toku nazývaného Dubový, od zeme komesa Dionýza ide k akejsi ceste skrz dvojicu medzníkov smerom na južnú stranu a prichádza k zemi Krupá, od ktorej tiahne na západnú časť i uberá sa dvomi oddelenými medzníkmi, ale aj preklenuje zem dediny Horné Dubové, kde rovnako sú dva medzníky; odtiaľ postupuje cez dva medzníky až k prameňu zvanému Dubový a tak je vymedzená. Taktiež prvý medzník dediny Šterusy od akéhosi vrchu, od zeme dediny Hrnčiarovce a ide na južnú stranu zostupujúc cez rieku nazývanú Kočín, kde sú dva medzníky a prekračujúc rieku ide pri tej istej na južnú stranu s dvomi rozdeľujúcimi medzníkmi; prichádza k ceste, kde sú dva medzníky a skrz tú istú sa zdvíha na východnú stranu preklenuje sa k zemi dediny Rakovice, od ktorej sa zdvíha cez trávnatú cestu a ide až k rieke zvanej Šterusa a tu sú dva medzníky, ktoré oddeľujú od zeme dedin Borovce; a prechádzajúc tu istú rieku ide popri skrz dva medzníky a prichádza až k zemi dediny **Banan**; odtiaľ postupuje na západnú stranu a dvomi medzníkmi schádza k vyššie menovanej rieke Šterusy, kde sú tiež dva medzníky; a prekračujúc rieku ide na vrch, kde pod bukom sú dva medzníky; odtiaľ schádza k ceste, ide skrz dva medzníky k rieke nazývanej Záhorec a tak sú medzníky vymedzené. Podobne začína prvý medzník zeme Záhorec od zeme dediny **Olesca** i uberá sa neprerušene na severnú stranu cez rieku nazývanú Olesca a prichádza k dedine Brezová, kde sú dva medzníky; odtiaľ sa obracia na západ a k rieke nazývanej **Nadostov**; odtiaľ prechádza smerom južnej strany a na vrchu zvanom **Chynoa** sú dva medzníky, od ktorých zostupuje k nejakej ceste s dvomi medzníkmi, ide až k dedine magistra **Abu Klenek** a tu pod stromom brekyne sú dva medzníky, od ktorých zostupuje cez dvojicu medzníkov až k zemi dediny Hrnčiarovce

terram ville Kerencher et tendens montem, quod vulgo dicitur berch, in eodem sunt due mete et sic terminatur. Ut igitur huius nostre collationis series robur perpetuo firmitatis obtineat, presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasii, aule nostre vicecancellarii, electi ecclesie Albensis, dilecti et fidelis nostri, anno domini M^o CC^o sexagesimo secundo.

Konfirmačná listina z roku 1270

[S]tephanus, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie Bulgarieque rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod fidelis noster comes Serefil filius Kuntha ad nostram accedens presentiam exhibuit nobis privilegium karissimi patris nostri Bele regis inclite recordacionis confectum super donacione et collacione quarundam terrarum castri nostri de Golgouch, Ozus videlicet, Rupou, Haradicha, et Dumbou, item aliarum duarum terrarum castri nostri Nitriensis, Zahurch scilicet et Cheteruch, petendo cum instancia, ut ipsum privilegium nostro dignaremur privilegio confirmare. Cuius quidem tenor talis est: Bela, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus tam presentibus quam futuris presentes litteras inspec-turis salutem in omnium salvatore. Licet munificencie regalibus in mensuris ad quoslibet manu largiflua se habere debeant, illos tamen uberiori et amplioris gracie beneficio fovere tenetur et amplecti, quorum fidei- litas constanciam per experientia dedit et morum honestatem iugiter comprobavit. Proinde ad universorum noticiam volumus pervenire, quod cum Serefil nobis plurima servicia in fervore fidelitatis impendisset, nos in recompensationem servitorum suorum,

a tiahniuc vrchom, vzhľadom na to ľudovo je nazývaný berch, na tom istom sú dva medzníky a tak je vymedzená. Aby teda toto naše udelenie malo trvalú platnosť, dávame prítomnú listinu, upevnenú našou dvojitou pečatou. Dané rukou magistra Farkaša, vicekancelára nášho dvora, vo- leného [prepošta] Stoličnobelehradského kostola, milého a verného nášho, roku Pána tisíc CC^o šesťdesiateho druhého.

[S]tefan, z Božej milosti kráľ Uhorska, Dalmátska, Chorvátska, Ramy, Srbska, Halície, Vladimírska, Kumánska a Bulharska, všetkým Kristovi verným, prítomným aj budúci, ktorí nazrú do tejto listiny, spásu v Spasiteľovi všetkých. Na vedomie touto listinou dávame všetkým, že náš verný komes Serefil, syn Kuntha prišiel k nám a predložil privilegium nášho najdrahšieho otca kráľa Belu slávnej spomienky zhotovenej o udelení a donácii zemi nášho Hlohoveckého hradu, totiž Osuské, **Rupou**, Hradište a Dubové, taktiež ďalších dvoch zemi nášho Nitrianskeho hradu, totiž Záhorca a Šierusy; žiadajúc nás s naliehavosťou, aby sme jeho privilegium nechali potvrdiť našim. Znenie toho istého je také:

Belo, z Božej milosti kráľ Uhorska, Dalmátska, Chorvátska, Ramy, Srbska, Halície, Vladimírska a Kumánska, všetkým prítomným aj budúci, ktorí nazrú do tejto listiny, spásu v Spasiteľovi všetkých. Hoc nesmiernosť kráľovskej štredosti sa môže dostávať do korejkol'vek ruky, predsa honejšej a bohatšej priazne prislúcha tým, ktorých stálosť vernosti sa šíri skúsenosťami a ušľachtilosť mravov nepretržite potvrdzuje. Práve tak na vedomosť chceme dať všetkým, že nám boli Serefelom vynaložené nadšenou vernosťou mnohé služby, na vynahradenie jeho služieb, aby z toho druhí k činom vernosti

ut ex hoc alii ad fidelitatis opera cicius incitentur, eidem et per eum suis heredibus heredum[que] successoribus terras castri nostri de Golgouch, Ozus videlicet, Rupou, Haradicha, Dumbou; item alias duas terras castri nostri Nitriensis, Zahurch et Cheteruch nuncupatas ultra fluvium Wag existentes, a dictis castris nostris eximendo, de plenitudine nostre gracie duximus perpetuo et inrevocabiler conferendas; quas etiam ipsi Serefil per fidelem nostrum Michaellem comitem de Scepus fecimus assignari, omnibus commetanneis et vicinis ac iobagionibus castrorum predictorum presentibus, nec ullo contradictore existente; sicut in litteris capituli Nitriensis vidimus contineri. Quorum siquidem mete seu termini, quemadmodum in eiusdem capituli litteris insipimus, hoc ordine distinguuntur: Incipiens a nemore nomine Jobluncha a terra ville Chytkou vergit versus partem septentrionalem et transiens quendam fluvium Mayona vocatum, ubi sunt due mete, vadit ad quandam viam, in qua tendit per binas metas signatas cum arboribus ilicum, que distinguunt a terra ville Holouk; et exinde divertit ad partem sinistram et per eandem viam vadit per binas metas, que distinguunt a terra ville Holbouka, vergit ad quandam virgultum, ubi sunt due metee; et exinde protenditur per terram campestem distinctam per binas metas, que separant a terra ville Crathuov; deinde declinat ad partem orientalem et vadit ad quandam fluvium, ubi sub tilia sunt due metee, de quibus vadit ad quandam vallem ad fluvium Moyoa superius nominatum, et ibi sunt due metee, de quibus ascendit per monticulum et iuxta quandam viam, que vadit de villa Petrus, ubi etiam sunt due metee, tendit per silvam cum binis metis, que distinguunt a silva dicte ville Petrus; deinde descendit ad terram vil- le Brizoua, et exinde vadit ad partem meridionalem per quoddam fossatum signatum binis metis, que separant a terra dicte ville Jobloucha et transiens fontem Jobloucha vadit ad montem Zeboitin vocatum, ubi iuxta

rýchlejšie boli povzbudení, tomu istému a skrz neho jeho dedičom i dedičov následovníkov zeme nášho hradu z Hlohovca, totiž Osuské, **Rupov**, Hradište, Dubové; rovnako iné dve zeme nášho Nitrianskeho hradu, nazývané Záhorca a Šierusy za riekou Váh, vyňatých spod našich menovaných hradov, z hojnosti našej milosti udeľujeme večne a neodvolateľne, ktoré taktiež poskytujeme samému Serefelovi prostredníctvom nášho verného Michala, komesa zo Špiša, so všetkými prítomnými spoluchotárnikmi, susedmi a iobagionmi spomenutých hradov; bez nejakého odporu, tak ako v listine Nitrianskej kapituly vidíme uchované. Medzníky, alebo ohraničenie, ako sme v listine tej istej kapituly zistili, je nasledovne určené: Začínajúc od hája menom Jablonica, od zeme dediny **Chytkou**, sa obracia smerom na severnú stranu a prechádzajúc riekou zvanú Mjjava, kde sú dva medzníky, ide k ceste, ktorou tiahne cez dvojicu medzníkov označených stromami lípy, ktoré rozdeľujú od zeme dediny **Holouk**; odtiaľ sa obracia na ľavú stranu a tou istou cestou ide cez dva medzníky, ktoré oddeľujú od zeme dediny Hlboké, smeruje ku krovici, kde sú dva medzníky; odtiaľ sa zdvíha cez rovinatú zem rozdelenú dvomi medzníkmi, ktoré oddeľujú od zeme dediny Kratnov; skadiaľ sa odchyľuje na východnú stranu a ide k rieke, kde pod lipou sú dva medzníky; z ktorých sa uberá do údolia k vyššie menovanej rieke Mjjava a tu sú dva medzníky, z ktorých vystupuje cez vršok a pri ceste, ktorá ide z dediny Prietrž, kde sú tiež dva medzníky tiahne cez les s dvojicou medzníkov, ktoré rozdeľujú od lesa menovanej dediny Prietrž; odtiaľ schádza k zemi dediny Brezová, odkiaľ ide na južnú stranu cez priekopu vyznačenú dvojicou medzníkov, ktoré oddeľujú od zeme menovanej dediny Jablonica a pokračujúc prameň Jablonica ide k vrchu zvanému Sobotin, kde pri ceste sú dva medzníky; potom prechádza k stromom a prichádza

quandam viam sunt due metee; postea transiit ad silvas, et venit ad quandam montem Dubrawida vocatum, in quo sunt due mete, que distinguunt a terra magistri Aba, de quibus descendit ad plagam orientalem ad fluvium Brizoua superius nominatum et sic terminatur. Item terre Dumbou hee sunt mete: Incipiens a fluvio Dumbou vocato, de terra Dionisii comitis vadit ad quandam viam per binas metas versus partem meridiionalem et venit ad terram Corompa, de qua extenditur ad partem occidentalem et vadit binis metis distinctis et iungit terram ville Fuldumbou, ubi etiam sunt due metee; exinde extenditur ad partem occidentalem et descendit per binas metas usque fontem Dumbou nominatum et sic terminatur. Item prima meta ville Checeruch a quodam monte a terra ville Kuerencher et vadit ad partem meridionalem descendens in quandam fluvium Kochyn vocatum, ubi sunt due metee et transiens fluvium vadit iuxta eundem ad partem meridionalem cum binis metis distinctis; venit ad quandam viam, ubi sunt due metee, et per eandem protenditur ad partem orientalem et iungitur ad terram a ville Rakoych, de qua protenditur per quandam viam erbosam et vadit usque ad fluvium Cheteruz vocatum, et ibi sunt due metee, que separant a terra ville Brey; et transiens eundem fluvium vadit iuxta illum per binas metas et venit usque ad terram ville Banan; deinde procedit ad partem occidentalem, et cum binis metis descendit ad fluvium Chethuriz superius nominatum, ubi etiam sunt due mete; et transiens fluvium vadit in montem, ubi sunt sub quadam fago sunt due metee; deinde descendit in quandam viam, in qua vadit per binas metas ad fluvium Zahorch vocatum et taliter metee eiusdem terminatur. Item incipit prima meta terre Zahorch a terra ville Olesca et vadit continue ad partem septentrionalem in fluvio Olesca vocata, et venit ad villam Bryzoua, ubi sunt due metee; deinde devrteit ad partem occidentalem, et fluvium Nadosthou vocatum; exinde transit versus

k vrchu zvanému Dobrá voda, na ktorom sú dva mezníky, ktoré rozdeľujú od zeme magistra Abu, od ktorých zostupuje na východnú stranu k vyššie menovanej rieke Brezová a tak je vymedzené. Podobne mezníky zeme Dubové sú tieto: Majúc začiatok od toku nazývaného Dubový, od zeme komesa Dionýza ide k akési ceste skrz dvojicu mezníkov smerom na južnú stranu a prichádza k zemi Krupá, od ktorej tiahne na západnú časť i uberá sa dvomi oddelenými mezníkmi, ale aj preklenuje zem dediny Horné Dubové, kde rovnako sú dva mezníky; odtiaľ postupuje k západnému územiu, dokonca zostupuje cez dva mezníky až k prameňu zvanému Dubový a tak je vymedzená. Taktiež prvý mezník dediny Šterusy od akéhosi vrchu, od zeme dediny Hrnčiarovce a ide na južnú stranu zostupujúc cez rieku nazývanú Kočín, kde sú dva mezníky a pokračujúci rieku ide pri tej istej na južnú stranu s dvomi rozdeľujúcimi mezníkmi; prichádza k ceste, kde sú dva mezníky a skrz tú istú sa zdvíha na východnú stranu preklenuje sa k zemi dediny Rakovice, od ktorej sa zdvíha cez trávnatú cestu a ide až k rieke zvanej Šterusy a tu sú dva mezníky, ktoré oddelujú od zeme dediny Borovice; a prechádzajúc tú istú rieku ide popri skrz dva mezníky a prichádza až k zemi dediny **Banan**; odtiaľ postupuje na západnú stranu a dvomi mezníkmi schádza k vyššie menovanej rieke Šterusy, kde sú tiež dva mezníky; a pokračujúci rieku ide na vrch, kde pod bukom sú dva mezníky; odtiaľ schádza k ceste, ide skrz dva mezníky k rieke nazývanej Záhoriec a tak sú mezníky vymedzené. Podobne začína prvý mezník zeme Záhoriec od zeme dediny **Olesca** a uberá sa neperušíne na severnú stranu cez rieku nazývanú **Olesca** a prichádza k dedine Brezová, kde sú dva mezníky; odtiaľ sa obracia na západ a k rieke nazývanej **Nadostov**; odtiaľ prechádza smerom južnej strany a na vrchu zvanom **Chynoa** sú dva mezníky; od

partem meridionalem; et in quodam monte Chynoa vocato sunt due metee, a quibus descendit ad quandam viam cum binis metis, vadit usque ad Klenek villam magistri Aba et ibi sub arbore sorbelli sunt due metee, de quibus descendit per binas metas usque ad terram ville Kerencher; et tendens montem, quod vulgo dicitur Berech, in eodem sunt due metee et sic terminatur.[U]t igitur huius nostre collacionis series robur perpetuo firmitatis obtineat, presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasii, aule nostre vicecancellarii, electi ecclesie Albensis, dilecti et fidelis nostri, anno domini M^o CC^o sexagesimo secundo. Nos igitur privilegium dicti karissimi patris nostri super huiusmodi collacionibus seu donacionibus confectum ratum habentes et acceptum, de verbo ad verbum presentibus insertum auctoritate presencium duximus confirmandum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti, Orodienensis ecclesie prepositi, aule nostre vicecancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo CC^o septuagesimo, regni autem nostri anno primo.

ktorých zostupuje k nejakej ceste s dvomi mezníkmi, ide až k dedine magistra Abu **Klenek** a tu pod stromom breknye sú dva mezníky, od ktorých zostupuje cez dvojicu mezníkov až k zemi dediny Hrnčiarovce a tiahnuť vrchom, vzhľadom na to ľudovo je nazývaný berch, na tom istom sú dva mezníky a tak je vymedzená. Aby teda toto naše udelenie malo trvalú platnosť, dávame prítomnú listinu, upevnenú našou dvojitou pečaťou. Dané rukou magistra Farkaša, vicekancelára nášho dvora, voleného [prepošta] Stoličnobelehradského kostola, milého a verného nášho, roku Pána tisíc CC^o šesťdesiateho druhého.

My teda privilegium nášho menovaného najdrahšieho otca ohľadom týchto udelení, alebo donácií si ceníme a uznávame, od slova k slovu vpisujeme, prítomnou autoritou potvrdzujeme. Na pamäť tejto záležitosti, ale aj večnú silnosť, poskytujeme prítomnú listinu, upevnenú našou dvojitou pečaťou. Dané rukou magistra Benedikta, prepošta Aradskeho kostola, vicekancelára nášho dvora, milého a verného nášho, roku Pána tisíc CC^o sedemdesiateho, ale našej kráľovskej vlády roku prvého.

Listina z roku 1270 (Magyar Országos Levéltár; Budapest, DL 530v)

Na počiatku novoveku

V bitke pri Moháči utrpelo uhorské vojsko v roku 1526 katastrofálnu porážku od Turkov. S týmto rokom sa spája symbolicky koniec stredoveku a začiatok novoveku v slovenských dejinách. V tomto období pri nezmenenej štruktúre feudálnej spoločnosti sa začína nový vývin spoločnosti. Uhorsko sa stalo na štyri storočia súčasťou habsburskej ríše. Napriek rozličným pozitívnym trendom vo vývine celej ríše, veľká rozdielnosť a rozporuplnosť spôsobujú, že Slovensko začína zaostávať za vývinom ostatných stredoeurópskych krajín. Neskôr sa ukázalo, že zaostávanie sa stalo trvalým a prešlo aj do novovytvoreného kapitalistického spoločenského poriadku.⁵¹

Začiatkom 16. storočia sa začala z českých krajín šíriť do Uhorska morová epidémia. Hoci sa Trnavčania snažili zatvárať brány pred českými kupcami, epidémia sa neubránila. Trnava sa po tejto pohrome dostala do veľmi ťažkej hospodárskej situácie, musela predať časť svojho majetku a mesto zachraňoval aj kráľ Vladislav II. (1490-1516) tak, že prikázal pokladníkovi zložiť pre mesto soľ v hodnote 400 a neskôr 1000 zlatých. Trnava v tom čase pomáhal aj kraľovský dvorný majster a toľnícky zupan Mojžiš Bužai z Gregoroviec, keď v roku 1510 daroval trnavskej färe sv. Mikuláša svoje dediny Dolné Dubové, Krížovany nad Dudváhom a Ratkovce.⁵²

Darovacia listina z roku 1510 (ŠABA, pobočka Trnava, MG Trnava – Listiny, L-239)

⁵¹ KUČERA, M., c. d., 581.

⁵² RÁBIK, V.: Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku v stredoveku. In: Studia Historica Tyrnaviensia VII, 2008, s. 76.

V dôsledku tureckých vojen na Balkáne došlo k veľkej vlne presídľovania chorvátskeho obyvateľstva do strednej Európy. Na územie západného Slovenska prišli Chorváti v 16. storočí a postupne sa usadzovali na panstvách v okolí Bratislavy, Svätého Jura a Pezinka. Na sever od Trnavy prichádzajú kolonisti z južnoslovenských krajín vo väčšom množstve koncom 40. a 50. rokov 16. storočia. Kolonizujú územie vtedajšieho Dobrovodského panstva a usádzajú sa v osadách Dobrá Voda, Chtelnica, Lopašov, Kátlovce, Paderovce, Radošovce, Horné Dubové,⁵³ ale aj Dolné Dubové⁵⁴ a inde. Táto chorvátska vlna zasiahla až 50 obcí západného Slovenska po páde Kostanjice do tureckých rúk v roku 1556. Podľa týchto údajov sa chorvátski utečenci okrem iných oblastí usadili v jednotlivých obciach Dobrovodského a Smolenického panstva. Do okolia Dolného Dubového sa prisťahovali a usadili Chorváti najmä v Nahači, Spačinciach, Kátlovciach, Jaslovciach a inde. Prítomnosť chorvátskych prisťahovalcov potvrdzujú aj údaje o výpočte usadlostí, ktoré nezaplatili daň mestu Trnava. Z Dolného Dubového to boli: Matheo Massykowycz, Matheo Meczkowycz, Goldowycz, Rezkowycz, Matheo Kozowycz a Simon Orazowycz.⁵⁵ Podobné údaje boli potvrdené z iných prameňov aj pre obec Spačince, kde bolo v kanonickej vizitácii z roku 1561 uvedené, že časť obyvateľov tejto obce je chorvátskeho pôvodu. Tieto údaje potvrdzuje významné zastúpenie rodových mien utvorených z krstných mien príponou *-ić*, napr. Antalović, Beňović, Jančović, Lacković, Frolović, Šimović, Tomović, Tomašović, ale aj Horváth, Horvatić, Vlković a pod. Prítomnosť mien chorvátskeho pôvodu súvisí s útekom obyvateľov z tureckého ohrozenia Chorvátska. Jazykovedci však upozorňujú, že sa najmä v laickej verejnosti udržiava mienka, že priezviská s príponou *-ović* jednoznačne signalizujú chorvátsky pôvod. Treba však pripomenúť, že v starobylej slovenčine existovala prípona *-ovic* a tvorili sa ňou prívlastkovacie prídavné mená, ktoré vyjadrovali príslušnosť k rodine ako celku. Táto prípona sa dnes už nepoužíva ani v nárečiach, zachovala sa iba vo viacerých slovenských priezviskách, napr. Bartovic, Markovic, Matušovic, Mičkovíc, Mišovic, Paukovic, Šimovic a pod. Priezviská tohto typu sa neskôr pretransformovali na priezviská s príponou *-ović*, a práve preto evokujú južnoslovenský pôvod ich nositeľov. Je to však iba čiastočná pravda, pretože iba časť z nich je vskutku chorvátskeho pôvodu.⁵⁶

Potom však prišla ďalšia pohroma. V tom čase prebiehala v južných oblastiach Uhorska tzv. dlhá alebo *Pätnásťročná vojna* (1593–1606) medzi Turkami a habsburskou monarchiou. Na jej začiatku sa podarilo habsburskej armáde dosiahnuť prevahu nad Turkami. Veľkovezír Ibrahim, aby zahladil neúspechy svojich vojsk a vynútil si u cisára Rudolfa (uhorský kráľ 1576–1608) prijatie priaznivejších podmienok mieru, vyslal v roku 1599 na pustošenie stredného a západného Slovenska oddiely krymských Tatarov. Ti sa ešte v tom istom roku dostali aj do okolia Trnavy a celý kraj vyrabovali a vyplienili.⁵⁷ Koniec vojny s Turkami ešte skomplikovalo stavovské povstanie Štefana Bočkaja (1604–1606) proti videnskému dvoru. Jeho vojská sa dostali do okolia Trnavy a dokončili dlhé skazy, ktoré Turci nestihli vykonať. Bočkajove vojská spustošili a vypálili viaceré obce, v Kátlovciach aj panský majer.⁵⁸

⁵³ KUČEROVÁ, K.: Chorváti a Srbi v strednej Európe. Bratislava: VEDA 1976, s. 274.

⁵⁴ Ako sme už vyššie spomínali. Dolné Dubové nepatrilo do panstva Dobrá Voda, ale pod trnavskú farnosť.

⁵⁵ KUČEROVÁ, K., c. d., s. 273.

⁵⁶ MAJTÁN, M.: O slovenských priezviskách. In: Kultúra slova, roč. 39, 2005, č. 6, s. 354–355.

⁵⁷ HORVÁTH, P.: Dejiny Slovenska I. Hl. red. Ľudovít Holotik. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo SAV 1961 s. 297, s. 323.

⁵⁸ KOHUTOVÁ, M.: Demografický a sídlitný obraz západného Slovenska. Bratislava: VEDA 1990, s. 79.

Celkový obraz o katastrofálnych následkoch tureckých nájazdov a následne aj Bočkajovo povstania podrobné informácie o počte usadlostí v jednotlivých rokoch na prelome 16. a 17. storočia poskytuje nasledujúca tabuľka.

Počet usadlostí v Dolnom Dubovom a vo vybraných obciach v blízkom okolí na začiatku 17. storočia

Obec	Rok, počet usadlostí						
	1598	1599	1600	1601	1602	1603	1604
Dolné Dubové	51	51	30	27	20	10	10
Horné Dubové	67	67	27	27	5	3	3
Dechtice	89	89	54	43	30	16	16
Chtelnica	152	-	130	107	-	-	-
Nížna	43	-	32	25	-	-	-
Kátlovce	66	63	19	15	11	7	7
Radošovce	37	-	29	25	-	-	-
Paderovce	27	24	17	12	10	7	7

*Poznámka: - údaje neboli k dispozícii.

V obci Dolné Dubové tak došlo počas šiestich rokov k poklesu usadlostí z 51 na 10. Ešte horšie dopadlo susedné Horné Dubové, kde zo 67 usadlostí zostali 3 a tiež Kátlovce, kde zo 66 usadlostí zostalo len 7.⁵⁹

Obyvatelia po čase svoje domy zostavili alebo opravili a začali aj obrábať dočasne opustené polia. Mnohi počas pustošenia zahynuli alebo z dediny ušli. Na ich miesto prišli iní a straty sa postupne nahradili. Pre nedostatok ťažného dobytku sa mohli obrábať len menšie hospodárstva, takže boli aj značne chudobnejší. Na Slovensku sa v 17. storočí stupňuje útlak poddaného ľudu (tzv. proces druhého nevoľníctva), čo súviselo najmä s bojom proti Turkom. Takmer celé storočie prebiehajú vnútorné vojny, ktoré súviseli s povstaniami uhorských a sedemhradských stavov proti Habsburgovcom. Uvedená situácia si vyžadovala rastúce vojenské náklady, ktoré zostávali na pleciach poddaného roľníctva a obyvateľov miest.⁶⁰

Prevládajúcim odvetvím na Slovensku bolo poľnohospodárstvo, kde prevládalo trojpoľné hospodárenie. Trojpoľné hospodárenie spočívalo v tom, že chotár bol rozdelený na tri časti, kde hospodárenie prebiehalo v cykle:

- ⇒ 1. rok: ozimina – jarina – úhor,
- ⇒ 2. rok: jarina – úhor – ozimina,
- ⇒ 3. rok: úhor – ozimina – jarina atď.⁶¹

Hospodárenie úhorom bolo v tom čase pri primitívnom a extenzívnom spôsobe obrábania nevyhnutné najmä preto, že bol nedostatok hnojiva, ale veľkú úlohu zohrávala aj skutočnosť, že sa pestovali zväčša obilniny – raž, pšenica, jačmeň a ovos. Pomerne časté bolo pestovanie prosa a dovtedy len málo známej pohánky. V tom čase neexistovala špecializácia v nedostatkoch ciest sa často v danej oblasti pestovali všetky plodiny, a to aj na miestach, kde neboli vhodné klimatické podmienky.⁶²

⁵⁹ Tamže, s. 79.

⁶⁰ Dejiny Slovenska I. Hl. red. Ľudovít Holotik. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo SAV 1961, s. 297.

⁶¹ PODOLÁK, J.: Tradičné poľnohospodárstvo na Slovensku. Bratislava: ASCO art & science 2008, s. 283.

⁶² HORVÁTH, P., c. d., s. 300.

Netreba ani zvlášť zdôrazňovať, že hlavným zamestnaním obyvateľov Dolného Dubového bolo odpradávať poľnohospodárstvo. O celkovej rozlohe obrábanej pôdy, ktorá predstavovala základ poľnohospodárskej výroby, nemáme, najmä zo starších období, podrobnejšie údaje. Rozsah pôdy sa zvyčajne neudával vcelku, iba pri jednotlivých poddanských usadlostiach, ktoré boli základnou jednotkou hospodárenia aj výberu feudálnej renty a štátnych daní. Poddanská usadlosť bola dlho základom poddanského hospodárstva. Okrem stavebného pozemku (intravilánu) patrila k poddanskej usadlosti aj určitá výmera pôdy a príslušný rozsah lúk (extravilán). K vymedzenej poddanskej usadlosti nepatrili teda lesy a pasienky, ktoré zostali nerozdelené a užívali sa dlho spoločne. Pôda, ktorá patrila k usadlosti alebo k jej časti, predstavovala tzv. urbársku pôdu (zapísanú v urbároch⁶³) a podliehala zdaneniu. Pritom sa neprihliadalo na kopaničiarsku pôdu, ktorú získali poddani vykľúvaním dovtedajších lesov alebo rozorávaním pasienkov.

Okrem urbárskej a kopaničiarskej pôdy existovali v chotári Dolného Dubového oddávna aj vinohrady, aj keď nie vo veľkom množstve. Ich pôvod siaha zrejme hlbšie do stredoveku, hoci konkrétne správy o vinohradníctve sa nám zachovali až zo 16. storočia, keď už bolo značne rozvinuté. Celkový pohľad na rozvoj vinohradníctva v Dolnom Dubovom v porovnaní s okolitými obcami možno posudzovať z údajov o produkcii vína a rozlohe vinohradov v nasledujúcich tabuľkách. Pre rozlohu vinohradov sa používala miera 1 kopäč, t. j. rozloha, ktorú má obrobiť jeden pracovník za 1 deň.

Prehľad produkcie vína v Dolnom Dubovom
a v okolí v 16. storočí⁶⁴ v okovoch⁶⁵

Rok	D. Dubové	Dechtice	Radošovec	Kátlovce	Chltenica
1553	-	751	65	178	2478
1568	-	1362	92	450	2860
1569	436	537	-	141	1580
1570	-	562	22	160	1102
1574	567	287	42	125	1415
1576	342	208	44	118	572
1580	-	750	142	558	2043
1581	894	633	216	709	2917
1585	-	732	338	652	2554
1586	307	905	111	1004	4032
1589	-	212	42	225	-

V citovanej práci Š. Kazimíra údaje o dolnodubovských vinohradoch v mnohých rokoch chýbali. V nižšie uvedených tabuľkách preto chýbajú údaje z niektorých rokov pre Dolné Dubové. Je zaujímavé, že sporadicky získané údaje z obce Dolné Du-

⁶³ URBÁR (lat. urbárium – mestská pozemková kniha) – písomnosť obsahujúca súpis pozemkového majetku a povinnosti poddanych. Urbáre sa spisovali zvyčajne pre jednotlivé panstvá podľa dedín, ktoré tam patrili. Blížišie o tom pozri: Encyklopédia Slovenska (ďalej ES), zv. VI. Red. V. Hajko et al. Bratislava : VEDA 1982, s. 191.

⁶⁴ KAZIMÍR, Š.: Pestovanie viniča a produkcia vína na Slovensku v minulosti. Bratislava : Vydavateľstvo SAV 1986.

⁶⁵ Okov – stará miera na tekutiny, starý budinsky okov mal obsah 84 holieb t. j. asi 70 litrov (ES, zv. IV., s. 186).

bové dosahovali relatívne vysoké hodnoty v porovnaní s obcami Dechtice a Kátlovce. Uvedené poznatky o pestovaní viniča v Dolnom Dubovom zohrávali zrejme dôležitú úlohu pri tvorbe erbů.

Produkcia vína v Dolnom Dubovom
a v okolí v 17. a 18. storočí v okovoch

Rok	D. Dubové	Dechtice	Radošovec	Kátlovce	Chltenica
1604	-	188	58	54	1270
1616	-	203	80	130	485
1670	-	1073	-	412	-
1679	-	937	-	437	3253
1681	-	428	-	238	282
1702	810	653	-	208	-
1715	180	202	-	134	-
1717	7	139	-	160	-
1719	-	753	-	535	-
1720	-	435	-	165	-

Rozloha vinohradov v Dolnom Dubovom a v okolí v 18. stor.
[v kopáčoch, kv.]⁶⁶

Rok	D. Dubové	Dechtice	Radošovec	Kátlovce	Chltenica
1715	88	100	32	-	600
1720	90	97	64	-	316
1727	149	14	-	53	-
1737	236,5	22,5	-	9,5	-
1738	347,5	22	-	70	-
1746	311,5*	24,6	-	66,5	-
1790	-	102	-	92	-

*Poznámka: Okrem toho je pre rok 1746 uvedené, že víno v Dolnom Dubovom je priemerné a je tu ste 380 kv. spustných.⁶⁷

Dolné Dubové v 18. a 19. storočí

V roku 1711 bol v Satmári uzavretý mier medzi povstalcami a kráľom, čím sa ukončilo posledné stavovské povstanie Františka II. Rákociho. Uhorská šľachta kapitulovala pred viedenským dvorom, Habsburgovci si zachovali uhorskú kráľovskú korunu a šľachta si zachovala majetky a výsady. Konečne nastalo dlhé mierové obdobie a s ním aj hospodárska obnova a nový populačný rozvoj územia Slovenska. Tento rozvoj bol síce spočiatku pomalý, mal však trvalý charakter a po odstránení vojnových škôd sa jeho tempo podstatne urýchlilo. Osemnásťte storočie sa zvykne označovať aj terminom storočie osvietenstva

⁶⁶ V citovanej práci Š. Kazimíra sa uvádza, že na 1 kopäč pripadlo približne 94 štvorcových siah (337 m² = 3,37 árov), na ťažších pôdach to bolo asi 2,25 ára. (Š. Kazimír, c. d.)

⁶⁷ KAZIMÍR, Š., c. d., s. 282.

alebo storočie rozumu. Myšlienky šíriteľov osvietenstva vychádzajú z teórie prirodzeného práva, podľa ktorej každý človek je od prírody slobodný a všetci ľudia sú si rovní. Výsledkom reformnej aktivity je pozdvihnutie hospodárskej a kultúrnej úrovne ríše. Štát postupne preberá do svojich rúk ekonomiku, reguluje vzťah zemepána a poddaného, riadi a organizuje školstvo, zdravotníctvo a ostatné sféry života spoločnosti. Rozhodlo sa o vytvorení trvalej armády a zavedenie trvalých daní.⁶⁸ Uhorský snem v roku 1715 prijal zákonný článok o súpise daňovníkov jednotlivých stolíc. Súpis sa týka len poddaných a mešťanov, lebo šľachta bola v tom čase oslobodená od platenia daní.⁶⁹ Súpis daňovníkov Dolného Dubového z roku 1715 je uvedený v kapitole *Demografický vývin obce Dolné Dubové*.

Teraziánsky urbár z roku 1768

Všetkých podaných sa bezprostredne dotýkal najmä všeobecný daňový systém, o ktorého zmenu sa usiloval Karol VI. (1711-1740).⁷⁰ No to sa podarilo realizovať v Uhorsku až za vlády Márie Terézie urbárskou reguláciou v rokoch 1767-1773. Môžeme povedať, že urbárska regulácia Márie Terézie významne ovplyvnila hospodársku situáciu poddaných v Dolnom Dubovom, ale aj v celom Uhorsku. Táto panovníčka sa svojou reformnou činnosťou usilovala prekonať hospodárske a mocenské zaostávanie celej ríše, pričom za jednu z jej najdôležitejších reforiem v Uhorsku sa považovala urbárska regulácia. Touto reguláciou sa mali jednotne upraviť poddanské pomery v celej krajine. Cieľom tejto reformy bolo najmä zvýšiť schopnosť platenia daní poddanského obyvateľstva, chrániť ho pred útlakom zemepánov a zabrániť poklesu produktivity roľníckej práce. Do platnosti vstúpila 23. januára 1767 vyhlásením urbárskeho patentu a skončila sa v rokoch 1770-1772 zavedením celokrajinského urbára. Po vypracovaní zásad reformy osobitnou komisiou bola ediktom z januára 1767 schválená pre celé Uhorsko. Súčasť súpisu tvorili inštrukcie pre kráľovských komisárov a vysokých úradníkov, urbársky patent z júna 1767 (vyšiel trojjazyčne: latinsky, maďarsky a slovensky), text prisahy pre zúčastnených a mnohé ďalšie kráľovské rezolúcie.

Základným princípom bolo zosúladiť povinnosti poddaného s rozsahom pôdy, ktorú užíval. Rozsah poddanskej usadlosti sa neurčil jednotne, ale v rámci jednotlivých stolíc podľa miestnych podmienok, množstva a akosti pôdy. Podľa držby pôdy určoval celokrajinský urbár aj robotné, naturálne a peňažné povinnosti poddaných. Po vyhlásení urbárskeho patentu v roku 1767 boli úradníci vyslaní do každého obvodu, aby zistili reálny stav na základe odpovedí na 9 otázok. V prítomnosti týchto úradníkov ako aj úradníka panstva najprv zložili zhromaždení zástupcovia obce prisahu v tomto znení: „*Ja N. N. prisahám Pánu Bohu všemohúcimu Otcu, Synu i Duchu Svätému, prebлахoslavenej a Prečistej Panny Márie a všetkým Božím Svätym, že ja odložím všetku Bázeň, hnev a Milost, svu vlastnú škodu aneb svůj vlastný osov a jakékolvek lidské prehlídání na vŕŕecko to,*

⁶⁸ MARSINA, R. – ČIČAJ, V. – KOVÁČ, D. – LIPTÁK, L.: Slovenské dejiny. Martin : Matica slovenská 1992, s. 114.

⁶⁹ KOVÁČ, D. a kol.: Kronika Slovenska 1. Bratislava : Fortuna Print 1998, s. 302.

⁷⁰ V roku 1711 korunovaný za rímskeho cisára ako KAROL VI. (1711-1740). V Uhorsku vystupoval ako kráľ KAROL III. Bol posledným mužským habsburgovským potomkom, ktorý bol korunovaný za kráľa v Bratislave. Pretože nemal mužského potomka na trón nastúpila jeho dcéra Mária TERÉZIA. (Pozri o tom KOVÁČ, D. a kol.: Kronika Slovenska 1. Bratislava : Fortuna Print 1998, s. 300.)

Mapa Bratislavskej stolice z roku 1733 (SNV Bratislava, Bell. Matej: *Nottitia Hungariae Novae Geographico Historica*)

na čo spítovan budem, spravdlive odpovim, tak své a jiných zdejších ohyvateľu Imani, a jakékoľvek tohoto mestečka Dobrovoľnosti a Osoh, tak ak škodlivosti a prekážky verne vyjevím a když takové na kolko len vim, ani nejmenše nezatajim. Tak mi Pan Buch pomáhaj a ma krestanska vira.“⁷¹

Materiály urbárskej regulácie obsahujú 4 hlavné dokumenty:

1. deväť otázok a odpovede poddaných;
2. mená hláv urbárskych domácností a rozsah nimi užívaných poli a lúk, ale aj viníc a kopaníc a ich plochu;
3. predtlačení urbár pre každé sídlo, do ktorého zapisovali údaje o právnom postavení obce, rozsah ornej pôdy a lúk, ktoré tvoria celú usadlosť, práva sídla, rozsah robôt, veľkosť záprahu;
4. predtlačená tabuľka, do ktorej sa vpisovali meno a priezvisko hlavy domácnosti, rozsah usadlosti v intraviláne a v extraviláne, deviatok, množstvo roboty so záprahom alebo bez neho, ročné dávky v peniazoch a v naturáliách – drevo na kúrenie, priadza, maslo, kohúty, kurence a vajcia.

Úradník položil poddaným deväť otázok, na ktoré museli odpovedať. Obsah odpovedí úradník podrobne zapísal. Zisťoval sa nimi vtedajší stav, teda či poddaní mali predtým urbáre, poddanské povinnosti, roboty, úžitky a škody, odvádzanie deviatku, počet opustených usadlostí a právne postavenie obyvateľov obce. Po zistení reálneho stavu bola obec zaradená do príslušnej triedy a v máji 1768 sa zaviedol nový urbár. K tereziánskemu urbáru vydali vzorový tabuľku, ktorá obsahovala nasledujúce rubriky:

1. Meno a priezvisko
2. Synovia
3. Veľkosť poddanskej usadlosti
4. Majetok usadlosti – intravilán v bratislavských mericiach⁷²
5. Majetok usadlosti – extravilán – orná pôda udávaná v jutrách⁷³
6. Majetok usadlosti – extravilán – lúky v prepočte na koscov
7. Ročné roboty alebo služby – robota so záprahom
8. Ročná robota – robota ručná alebo namiesto záprahovej pešia
9. Deviatok – namiesto deviatku robota záprahová
10. Deviatok – namiesto deviatku robota ručná
11. Ročné dávky – peňažný census
12. Ročné dávky – palivové drevo udávané v siahach⁷⁴
13. Ročné dávky – priadza udávaná v lakt'och⁷⁵
14. Ročné dávky – topené maslo udávané v holbách⁷⁶

⁷¹ DOROTKOVÁ, M.: Hospodársky a spoločenský vývoj obce v 18.–19. storočí, In.: Babirát, M. a kol.: Hrnčiarovce nad Parnou. OÚ Hrnčiarovce, 2003, s. 65.

⁷² Merica je stará dutá miera na sypaniny. Od roku 1588 sa stala základom unifikácie mier v Uhorsku s obsahom 64 holieb (= 54-62 litrov). V 17. storočí sa používala bratislavská merica s obsahom 74 holieb (1 holba = 0,9715 litrov).

⁷³ Jutro je stará plošná miera na meranie pozemkov. Jedno jutro predstavovalo plochu, ktorú oráč stihne zorať za jeden deň (od rána do večera). Uhorské jutro zodpovedalo 1200 štvorcovým siaham.

⁷⁴ Siah je stará dĺžková miera odvodená od výšky dospelého človeka. Na Slovensku sa používali viaceré typy – jedna siaha podľa Historického slovníka slovenského jazyka zodpovedala dnešným 1,96 m.

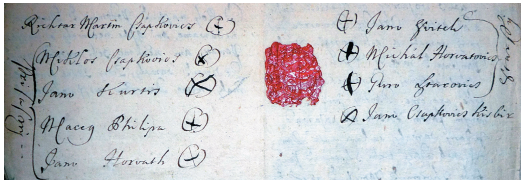
⁷⁵ Laket – historická jednotka starej dĺžkovej miery (0,779 m)

⁷⁶ Holba – stará jednotka objemu, používaná najmä na tekutiny (0,775 l)

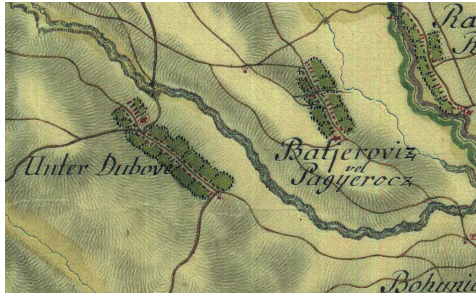
15. Ročné dávky – kapúny
16. Ročné dávky – kurence
17. Ročné dávky – vajcia
18. Náhrada za nedostatok intravilánu a lúk

V uvedenej tabuľke sú v riadku nad menami poddaných čísla, ktoré označujú význam jednotlivých rubrik (stĺpcov). Chýbajúce rubriky č. 2, 10, 12, 14 neboli v pôvodnej tabuľke vyplnené a rubrika č. 18 bola na viacerých miestach nečitateľná, preto neboli do nasledujúcej tabuľky zaradené.⁷⁷ Urbár evidoval sediakov (vyživujúcich celé i polovicné usadlosti), želiarov s príslušenstvom, želiarov bez príslušenstva, podželiarov a opustené usadlosti.

Z urbára vyplýva, že v tom čase bolo v Dolnom Dubovom 17 celých usadlostí a 39 polovičných usadlostí a 14 hofierov.

Podpisy predstaviteľov obce, ktorí odpovedali na otázky komisárov.

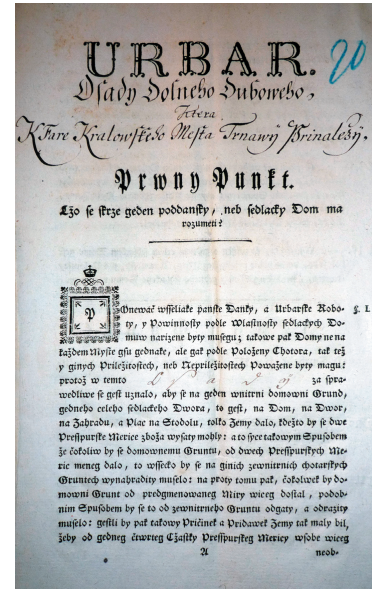

Jozefínska mapa (1763-1785)

⁷⁷ ŠOBA, *Urbariália – Dolné Dubové*

Pred zavedením tereziánskeho urbára

V roku 1746 bolo v D. dom Dubovym 27 podľomnickov (sedliakov s polovničnou usadlosťou), 31 štvrtákov, 14 želiarov, ktorí svoje domy nemali, a 15 želiarov, ktorí nemali dom a bývali v hoľstev. V Dolnom Dubovom bolo žydov 72 domov. Čo sa robôt týka, podľomníci chodili s dvoma kusmi dobytky tri dni do týždňa, pešo 6 dní. Štvrtáki poloviu z toho. Hoľstenci (sedliaci, ktorí neuznávali úrbarské roľe ale iba kopanie) robili dva dni. Každý podľomník dával panstvu oku vína (54 litrov), štvrták polovicu. Hoľstenci dávali spolu jeden ok. Každý podľomník dával ešte panstvu dve merice raži. V Dolnom Dubovom žydov 586 oviec.

Prvá strana urbára osady Dolné Dubové (ŠOBA, *Urbariália – Dolné Dubové*)

Prvá strana tabuľky urbára osady Dolné Dubové (ŠOBA, Urbárčiala – Dolné Dubové)															
Imeno, a Prigmeny.		Poddaného Osadu.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.	
		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.		Krajina, v ktorej sa nachádza.	
Čapkovci Anton	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Čapkovci Matej	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Čapkovci Mikuláš	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Horváth Ján	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Vikovič Peter	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Čapkovci Miso	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Horvátovci Miso	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Konečný Matej (Macej)	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Horváth Juro	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Kurtiš Juro	1	4/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Letovanec Michal	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Čapkovci Mikuláš	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Kurtiš Ján	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Lajtmán Juro	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Vdova po Kudelovi M.	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Svittek Ján	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Čapkovci Jozef	1	14/8	28 6/8	52	104	4	1	6	2	2	12	17			
Poddani s polovicnou usadlosťou															
Tamaškovci Lorenc	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Konečný Peter	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Horák Peter	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Prizel Jozef	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Filiha Juraj	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Bedič Mikuláš	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Bielik Ján	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Horák Ján	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Bielik Jozef	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Horvátovci Ján	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Poláček Ondrej	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Otvorník Juro	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Cibulka Miso	1/2	2/8	14 3/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Vd. po Horvátovi Martin	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Kollár Pavel	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Vrbovský Ján	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Čapkovci Matuš	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Cich Juro	1/2	16/8	13 5/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Svittek Štefan	1/2	16/8	13 5/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Čapkovci Juro	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Masárovci Ondrej	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				

Prvá strana tabuľky urbára osady Dolné Dubové (ŠOBA, Urbárčiala – Dolné Dubové)

Urbárska tabuľka osady Dolné Dubové, rok 1768

Meno Priezvisko	Veľkosť usadlosti	Intravilan	Extravilan	Robota s dobytkom	Robota ročná	Deviatok	Cezus	Prizlava	Kapiny	Kurence	Vajcia	
Večne poddani		Počet	Dni	Počet	Dni	Fl.	Fumty	Počet ks				
1	3	4	5	7	8	9	11	13	15	16	17	
Čapkovci Anton	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Čapkovci Matej	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Čapkovci Mikuláš	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Horváth Ján	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Vikovič Peter	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Čapkovci Miso	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Horvátovci Miso	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Konečný Matej (Macej)	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Horváth Juro	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Kurtiš Juro	1	4/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Letovanec Michal	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Čapkovci Mikuláš	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Kurtiš Ján	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Lajtmán Juro	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Vdova po Kudelovi M.	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Svittek Ján	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Čapkovci Jozef	1	14/8	28	6/8	52	104	4	1	6	2	2	12
Poddani s polovicnou usadlosťou												
Tamaškovci Lorenc	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Konečný Peter	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Horník Peter	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Prázel Jozef	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Filipa Juraj	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Bedič Mikuláš	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Bielik Ján	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Horník Ján	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Bielik Jozef	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Horvátovci Ján	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Poláček Ondrej	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Otvorník Juro	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Cibulka Miso	1/2	2/8	14	3/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Vd. po Horvátovi Martin	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Kollár Pavel	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Vrbovský Ján	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Čapkovci Matuš	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Čiči Juro	1/2	16/8	13	5/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Svittek Štefan	1/2	16/8	13	5/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Čapkovci Juro	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6
Masarovci Ondrej	1/2	6/8	14	1/8	26	52	2	1	3	1	1	6

Meno Priezvisko	Veľkosť usadlosti	Robota s dobytkom													
		Intravilán		Extravilán		Robota ručná		Deviatok	Cenzus	Priádza	Kapúny	Kurence	Vajcia		
		Počet	Dni	Počet	Dni	Fl.	Funtý							Počet ks	
Večne poddani															
1	3	4	5	7	8	9	11	13	15	16	17				
Horník Štefan	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Remenáť Juro	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Holkovič Marcin (?)	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Ružička Marcin (?)	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Vrabec Juro	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Bielič Mikuláš	1/2	1 4/8	13 6/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Remenáť Matej	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Jyestár (Jeslár ?) Jano	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Filipa Matej (Macej)	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Svitek Juro	1/2	1 4/8	13 6/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Horník Fero	1/2	-	13 6/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Horník Jozef	1/2	1 4/8	13 6/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Čapkovič Imro	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Čapkovič Martin	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	6				
Jánoševa (?) Jano	1/2	6/8	14 1/8	26	52	2	1	3	1	1	1				
Vikovič Marcin	1/2	-	13 6/8	25	50	1	1(94%)	3	1	1	1				
Vikovič Jozef	1/2	1 4/8	13 6/8	26	52	1	1(94%)	3	1	1	6				
Georg Svitek	1/2	-	13 6/8	26	52	2	-								

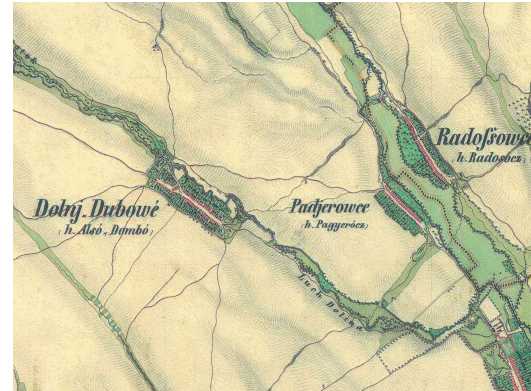
Urbárska tabuľka osady Dolné Dubové, rok 1768, pokračovanie

Hoferi, ktorí majú dom.

Meno Priezvisko Hoferi s domom	Veľkosť usadlosti	Intravilán	Extravilán	Robota s dobytkom	Robota Ručná	Deviatok	Cenzus	Priádza-funtý	Kapúny	Kurence	Vajcia									
												Počet			Dni			Počet ks		
												3	4	5	7	8	9	Fl.	Funtý	15
1																				
Vikovič Matej (Macej)	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Vd. po Cibulka Matej	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Čapkovič Peter	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Vrabec Mikuláš	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Filipa Miso	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Polakovič Juro	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Hlamunda (?) Adam	-	-	3 1/4	-	18	46 1/2	1	-	-	-	-	-								
Hoferi bez domu																				
Behul Pavel *	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-								

Meno Priezvisko	Hofieri s domom	Veľkosť usadlosti		Intravilán	Extravilán	Robota s dobytkom		Robota Ručná	Deviatok	Cenzus	Priádza-funtý		Kapúny	Kurence	Vajcia
		Počet													
1	3	4	5	7	8	9	11	13	15	16	17				
Horník Juro	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Svitek Jano	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vaškovič Štefan	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Čapkovič Matej	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Cibulka Ondrej	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vaškovič Anna, vdova	-	-	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-

Hofer (hofer) – bol príslušník najchudobnejšej sociálnej vrstvy v obci bez vlastného domu a pôdy. Majetnejší gazdovia poskytovali hoferským rodinám byty v zadnej časti svojho dvora, prípadne v nevyužívaných domoch. Nájomné si museli odpracovať poľnohospodárskymi prácami. Z týchto rodín pochádzali poľnohospodárski robotníci, ako boli nádenníci, sluhovia, sezónni pracovníci.

Františkova mapa (1836-1852)

V 19. storočí prebiehal aj v strednej Európe proces premeny stavovskej spoločnosti na občiansku spoločnosť. Tieto tendencie nadväzujú na stupencov osvietenských reforiem a reforiem, ktoré začal Jozef II. Tieto reformy mali odstrániť stavovské rozdiely, mali položiť základy rovnosti práva pre všetkých občanov. S postupnou likvidáciou privilégií a modernizáciou dochádza k pozdvihnutiu národného povedomia. Národ sa začína spájať s politickými inštitúciami, najmä so štátom. Názory a predstavy o národe boli veľmi rozdielne. Na jednej strane stál princíp národnej rovnosti a na druhej strane prevládala snaha o asimiláciu menších národov. Odpor proti jozefínskym reformám sa začal spájať s maďarským vlastníctvom a na tomto základe sa začínala presadzovať maďarčina ako jediný jazyk v Uhorsku.⁷⁸

V tom období sa formuje prvá generácia slovenských obrodencov, ktorí obhajovali jozefínske reformy, šírili osvetu a riešili otázky národného jazyka. Proces slovenského národného povedomia vyvrcholil vznikom Slovenského učeného tovarišstva, čo bolo práve v období tvrdej maďarizácie.⁷⁹ Pred vystúpením Antona Bernoláka (1762-1813) na javisko slovenských národných a kultúrnych dejín prichádza húževnatá, silná, zložitá, v mnohom protirečivá osobnosť Jozefa Ignáca Bajzu (1755-1836).

Jozef Ignác Bajza v Dolnom Dubovom vykonal znamenité poslanie kultúrneho činiteľa. Život a literárnu prácu mu vážne narušali mimoriadne neprijemné okolnosti. Patrónom dolnodubovskej fary bol trnavský farár barón Imrich Pereni, jeho hospodársky správcu panstva Keresztezu (Farské pri Trnave) Štefan Kováč (Kovács), veľmi zle vychádzal s Jozefom Ignáčom Bajzom. To sa prejavilo napríklad pri stavbe kostola, dokonca proti Bajzovi i ľud podnecoval. Správca Štefan Kováč si riadne neplnil patronátne povinnosti, Bajzovi veľmi finančne škodil pri árende, prisvojil si základu 80 zlatých, ktorú cirkev v roku 1784 venoval Martin Svitek z Dolného Dubového. Preto Bajza dňa 21. júla 1796 poslal svojmu generálnemu vikárovi Jozefovi Viltovi do Trnavy v predmetnej veci sťažnosť. Na túto sťažnosť Štefan Kováč reagoval písomnou replikou, kde ostro vystúpil proti Bajzovi a okrem iného pripomenul v nej Bajzov vzťah k zemepánovi a jeho zamestnancom, kritizoval Bajzovo cirkevné hospodárenie. Dolný Bajzovi vyčítal, že je burč, pretože ho pokladal za pôvodcu žaloby, ktorú poddal i v Dolnom Dubovom poslali Bratislavskej stolici. V žalobe sa poddani sťažovali na zemepána, že v čase žatvy žiada 6 až 7 dní v týždni „roboty“ a vyžaduje povoz ďaleko až do Viedne a Ostrihomu. Jozef Ignác Bajza všetky obvinenia Kováčovej repliky vysvetlil i riadne obhájil a trnavské konzistórium uznalo Bajzovu pravdu i nevinu a prisúdilo mu i peňažitú náhradu škody. A hoc Jozef Ignác Bajza tento nechutný spor vyhral, konzistórium mu jednako zjavne pripomenulo, že jeho povinnosťou a poslaním duchovného je starať sa najmä o veci cirkevné. Pri svojej obhajobe síce poprel, že osobne písal uvedenú sťažnosť, ale uviedol, že jeho povinnosťou je zastávať sa utlačaných obyvateľov farnosti a pomáhať im radami.⁸⁰

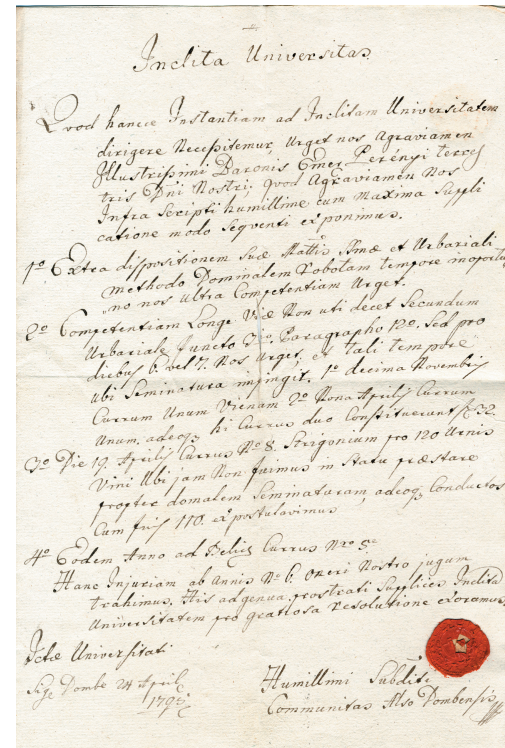
Uvedená sťažnosť podaných z Dolného Dubového odzrkadľovala postavenie podaných začiatkom 19. storočia, ktoré sa priliž nezmenilo, hoci reformy Márie Terézie a Jozefa II. mali preto vytvoriť podmienky. Vo svojich sporoch s panstvom sa mohli roľníci opierať o uhorské zákony, ale roľník sa nedovoľal práva alebo obrany voči svojvoľe zemepána.⁸¹

⁷⁸ ŠKVARNA, D. a kol.: Lexikón slovenských dejín. Bratislava: SPN 1997, s. 90.

⁷⁹ KOTVÁN, I.: Literárne dielo J. I. Bajzu. Bratislava: SPN 1975, s. 9.

⁸⁰ KOTVÁN, I., c. d. s. 19-20.

⁸¹ Dejiny Slovenska. IV. zväzok. Ed. Ľudovít Holotík. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo SAV 1961, s. 411.

Sťažnosť občanov Dolného Dubového na zemepána, ktorú pravdepodobne zostavil J. I. Bajza. (ALU SNK, Martin 214 A 30)